

ภาคผนวก ก.

ประวัติโดยย่อของศาลเจ้าที่ปรากฏในงานวิจัย

ประวัติโดยย่อของศาลเจ้าที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มคนจีนที่ดูแล ปีศาจราชที่เก่าที่สุดในศาลเจ้า และรายงานสภาพปัจจุบัน ซึ่งนอกจากจะใช้อ้างอิงในงานวิจัยชิ้นนี้แล้ว ผู้วิจัยหวังว่าจะเป็นฐานข้อมูลให้กับผู้สนใจต่อไปด้วย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งศาลเจ้าโดยอิงกับรัชสมัยของพระมหากษัตริย์ในสมัยรัตนโกสินทร์เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจด้วย

ในบรรดาศาลเจ้าที่ปรากฏนามด้านล่าง มี 1 ศาลเจ้าที่กล่าวถึงเป็นกรณีพิเศษ คือ ศาลเจ้ากวนอู ถนนเทอดไท 22 แขวงตลาดพลู เขตธนบุรี ภายในศาลเจ้าแห่งนี้ ปรากฏแผ่นป้ายภาษาจีนที่มีศักราชภาษาจีนเทียบได้กับปีพ.ศ. 2324 ถึงแม้งานวิจัยฉบับนี้กำหนดขอบเขตไว้ในช่วงรัชกาลที่ 1 – 5 แต่ศักราชที่ปรากฏในศาลเจ้ากวนอูห่างจากปีสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เพียง 1 ปีเท่านั้น ด้วยเหตุผลที่สมัยสร้างศาลเจ้าแห่งนี้มิได้ห่างจากขอบเขตวิจัยมากนัก ผู้วิจัยจึงนำศาลเจ้าทั้งสองแห่งมาใช้ในการวิจัยด้วย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สภานิติศาสตร์

สมัยกรุงธนบุรี

ชื่อศาลเจ้า	สถานที่	กลุ่มจีน	ปีศักราชที่เก่าสุด	หลักฐาน	สภาพปัจจุบัน
1. ศาลเจ้ากวนอู	734 ถ.เทอดไท 22 แขวงตลาดพลู เขต ธนบุรี	แต้จิ๋ว	พ.ศ. 2324	ป้ายภาษาจีนป้ายหนึ่งมีจารึกศักราชว่า 乾隆辛丑 年 เทียบได้กับปี พ.ศ. 2324	ยังไม่พบหลักฐานการบูรณะที่ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง รูปแบบเดิมมากนัก

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

สมัยรัชกาลที่ 1

ชื่อศาลเจ้า	สถานที่	กลุ่มจีน	ปีศักราชที่เก่าสุด	หลักฐาน	สภาพปัจจุบัน
1. ศาลเจ้ากวนอู	251 ถ.สมเด็จพระยา เจ้าพระยา แขวง สมเด็จพระยา เขต คลองสาน	ปัจจุบันเป็นของ แต่जू เดิมเป็น ของฮกเกี้ยน	พ.ศ. 2331	ป้ายภาษาจีนป้ายหนึ่งมีจารึกศักราชว่า 乾隆戊申 เทียบได้กับปี พ.ศ. 2331	แผ่นพับศาลเจ้าบอกว่ามีการ สร้างขยายหลายครั้ง เช่น สมัยรัชกาล 2 และ รัชกาลที่ 5
2. ศาลเจ้าโรงเกือก	1192 ซ.วานิช 2 แขวง ตลาดน้อย เขตสัม พันธวงศ์	แคะ	ราวพ.ศ. 2332	พิจารณาจากป้ายศิลาที่ทำขึ้นในพ.ศ.2432 ป้ายศิลานี้ กล่าวว่า ได้มีการสถาปนาศาลเจ้าดังกล่าวในสยามร้อย กว่าปีแล้ว ดังนั้นศาลเจ้าแห่งนี้ น่าจะสร้างขึ้นราว พ.ศ. 2332	หากมีการเปลี่ยนแปลงใหญ่ อยู่ในช่วง พ.ศ. 2432 เพราะ ในจารึกกล่าวถึงการซื้อที่เพื่อ ขยายศาลเจ้า
3. ศาลเจ้าโจวซือก้ง	758 ซ.วานิช 2 แขวง ตลาดน้อย เขตสัม พันธวงศ์	ฮกเกี้ยน	พ.ศ. 2347	ป้ายภาษาจีนป้ายหนึ่งมีจารึกศักราชว่า 嘉庆甲子 年 เทียบได้กับปีพ.ศ.2347	ยังไม่พบหลักฐานการบูรณะที่ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง รูปแบบเดิมมากนัก

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

สมัยรัชกาลที่ 2

ชื่อศาลเจ้า	สถานที่	กลุ่มจีน	ปีศักราชที่เก่าสุด	หลักฐาน	สภาพปัจจุบัน
1. ศาลเจ้าบ้านหม้อ	303 ถ.บ้านหม้อ แขวงบูรพาภิรมย์ เขตพระนคร	แต้จิ๋ว	พ.ศ. 2359	ป้ายภาษาจีนป้ายหนึ่งมีจารึกศักราชว่า 嘉庆岁次丙子 ซึ่งเทียบได้กับปีพ.ศ. 2359	ชาวจีนที่นับถือได้ร่วมกันสร้างศาลเจ้าบ้านหม้อขึ้นใหม่เป็นอาคารคอนกรีต ¹

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

¹ รายงานการสำรวจโบราณสถานในกรุงรัตนโกสินทร์ เล่ม 3: ประเภทวัง ศาลเจ้า อนุสาวรีย์ อาคารร้านค้า, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมาพันธ์, 2521), หน้า

สมัยรัชกาลที่ 3

ชื่อศาลเจ้า	สถานที่	กลุ่มจีน	ปีศักราชที่เก่า สุด	หลักฐาน	สภาพปัจจุบัน
1. ศาลเจ้าเล่าปุ่นเก้ากง	833 ถ.ทรงวาด แขวง จักรวรรดิ เขตสัมพันธวงศ์	แต้จิ๋ว	พ.ศ.2367	จารึกบนระฆังระบุดีศักราชว่า 道光甲申年 ซึ่งเทียบได้กับปี พ.ศ. 2367	ศาลเจ้าปัจจุบันสร้างใหม่โดย เขยิบมาทางด้านหน้า สร้างปี พ.ศ. 2460 เสร็จ 2488 ²
2. ศาลเจ้าพ่อเสือ	486 ถ.ตะนาว แขวงศาล เจ้าพ่อเสือ เขตพระนคร	แต้จิ๋ว	พ.ศ.2367	จารึกบนระฆังระบุดีศักราชว่า 道光甲申年 ซึ่งเทียบได้กับปี พ.ศ. 2367 (ศาลเจ้าแห่งนี้เดิมมีประวัติแล้วว่า เก่าแก่ไปถึงสมัย รัชกาลที่ 2 ³ แต่ผู้วิจัยยังไม่พบหลักฐานที่เก่าถึงยุคดังกล่าว)	ศาลเจ้าปัจจุบันเป็นศาลเจ้าที่ สร้างใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยย้ายมาจากถนนบำรุง เมือง ⁴
3. ศาลเจ้าชินปูนเก้ากง	942/7 แขวงจักรวรรดิ เขตสัมพันธวงศ์	แต้จิ๋ว (ปัจจุบันอยู่ ภายใต้การ ดูแลของ สภาพคมแซ่ จาง)	พ.ศ.2372	ป้ายภาษาจีนป้ายหนึ่งมีจารึกศักราชว่า 道光九年 และ 道 光己丑年 ซึ่งตรงกับพ.ศ.2372	ศาลเจ้าแห่งนี้จะสร้างขึ้นใหม่ใน ภายหลัง เพราะตั้งอยู่บน ตลิ่งของอาคารพาณิชย์

² <http://laopuntaokong.org/history/index.asp> (เข้าเมื่อวันที่ 5 เมษายน 2558)

³ รายงานการสำรวจโบราณสถานในกรุงรัตนโกสินทร์ เล่ม 3: ประเภทวัง ศาลเจ้า อนุสาวรีย์ อาคารร้านค้า, หน้า 84.

⁴ เรื่องเดียวกัน.

สมัยรัชกาลที่ 3 (ต่อ)

ชื่อศาลเจ้า	สถานที่	กลุ่มจีน	ปีศักราชที่เก่า สุด	หลักฐาน	สภาพปัจจุบัน
4. ศาลเจ้าแม่ประตู	ถ.เยาวพานิช แขวงจักรวรรดิ เขตสัมพันธวงศ์	แต้จิ๋ว	พ.ศ. 2381	ป้ายภาษาจีนป้ายหนึ่งมีจารึกศักราชว่า 道光戊戌年 ซึ่ง เทียบได้กับปีพ.ศ.2381	ยังไม่พบหลักฐานการบูรณะที่ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเดิมมากนัก
5. ศาลเจ้าจุยโบเนี้ยว	6 ถ.ราชวิถี แขวงวชิรพยาบาล เขตดุสิต	ไหหลำ	พ.ศ.2384	ป้ายภาษาจีนป้ายหนึ่งมีจารึกศักราชว่า 道光辛丑年 ซึ่ง เทียบได้กับปี พ.ศ.2384	ยังไม่พบหลักฐานการบูรณะที่ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเดิมมากนัก
6. ศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ยะ	ถ.อิสรานุภาพ แขวงจักรวรรดิ เขตสัมพันธวงศ์	แต้จิ๋ว	พ.ศ.2386	จารึกบนระฆังระฆังปีที่ 23 ของพระเจ้าตากวาง ซึ่งตรงกับพ.ศ. 2386 ทั้งนี้ ที่ผ่านมามีการกล่าวถึงป้ายภาษาจีนที่มีจารึกศักราชว่า เก่าถึงอยุธยา แต่ยังมีข้อไม่มีข้อสรุปที่แน่ชัดเกี่ยวกับที่มาของ แผ่นป้ายนี้	ยังไม่พบหลักฐานการบูรณะที่ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเดิมมากนัก

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

⁵ ต้วนลี่เซิง (เขียน), บุญยิ่ง ไร่สุขศิริ (แปล), ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, 2543), หน้า 90.

สมัยรัชกาลที่ 3 (ต่อ)

ชื่อศาลเจ้า	สถานที่	กลุ่มจีน	ปีศักราชที่เก่า สุด	หลักฐาน	สภาพปัจจุบัน
7. ศาลเจ้าชำโนเก็ง	405 ถ.ท่าดินแดง แขวง สมเด็จพระเจ้าพระยา เขตคลอง สาน	แคะ	พ.ศ.2390	ระฆังภายในศาลเจ้าจารึกศักราชว่า 道光二十七年 ซึ่งเทียบได้กับปีพ.ศ.2390	จารึกกล่าวถึงการที่รัฐขอเวนคืนที่ดิน ทำให้ต้องย้ายที่มาสร้างศาลเจ้าใหม่ในปัจจุบัน โดยจารึกกล่าวถึงปีที่ย้ายศาลคือ 民国二十八年 ซึ่งเทียบได้กับปีพ.ศ.2482 ดังนั้นศาลเจ้าที่เห็นในปัจจุบันควรเป็นงานสร้างในปีดังกล่าว
8. ศาลเจ้ากวนอันเก็ง	682 ม.เทพนิมิตซอย 1 แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี	ฮากเกี้ยน	พ.ศ.2391	ระฆังภายในศาลเจ้าจารึกศักราชว่า 道光庚子年 ซึ่งเทียบได้กับปีพ.ศ.2391	ยังไม่พบหลักฐานการบูรณะที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเดิมมากนัก
9. ศาลเจ้าปุ่นเท่ากั๋ง	70 ถ.นครไทยศรี แขวงวชิ รพยาบาล เขตดุสิต	แต้จิ๋ว	พ.ศ.2392	ศิลาจารึกในศาลเจ้าจารึกศักราชว่า 道光廿九年 ซึ่งเทียบได้กับปีพ.ศ.2392	ยังไม่พบหลักฐานการบูรณะที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเดิมมากนัก

สมัยรัชกาลที่ 3 (ต่อ)

ชื่อศาลเจ้า	สถานที่	กลุ่มจีน	ปีศักราชที่เก่า สุด	หลักฐาน	สภาพปัจจุบัน
10. ศาลเจ้าปุ่นเต้าก้ง	375/4 ถ.สมเด็จพระเจ้าตากสิน 4 แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี	ไม่ทราบ	พ.ศ.2393	ป้ายภาษาจีนป้ายหนึ่งมีจารึกศักราชว่า 道光戊申年 ซึ่งเทียบได้กับปีพ.ศ.2393	จากสภาพสันนิษฐานว่า คงมี การสร้างใหม่ เพราะโครงสร้าง รับน้ำหนักไม่เป็นระบบขาเหลียง อาคารก่อปูนซีเมนต์
11. ศาลเจ้าซิดเซี้ยม่า	แขวงสี่พระยา เขตบางรัก	แต้จิ๋ว	พ.ศ.2394	ป้ายภาษาจีนป้ายหนึ่งมีจารึกศักราชว่า 咸丰元年 เทียบได้กับปีพ.ศ.2394	โครงสร้างรับน้ำหนักน่าจะเคย ได้รับการซ่อมแซมครั้งใหญ่จน เปลี่ยนแปลงรูปแบบไป เพราะ ปัจจุบันมิใช่โครงสร้างไม้ระบบ ขาเหลียง
12. ศาลเจ้าสูง	580 ถ.เขตใหม่ แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี	แต้จิ๋ว	พ.ศ.2394	ป้ายภาษาจีนป้ายหนึ่งมีจารึกศักราชว่า 咸丰元年 เทียบได้กับปีพ.ศ.2394	จากสภาพปัจจุบัน น่าจะมีการ ลดน้ำหนักโครงสร้างขึ้นมาใหม่

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

สมัยรัชกาลที่ 4

ชื่อศาลเจ้า	สถานที่	กลุ่มจีน	ปีศักราชที่เก่า สุด	หลักฐาน	สภาพปัจจุบัน
ศาลเจ้าเชียงกง	ถ.ทรงวาด แขวงตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์	ปัจจุบันเป็นแต่จีว แต่ ขัดกับประวัติที่ติดใน ศาลเจ้าว่าชาวฮกเกี้ยน อัญเชิญเทพมาจาก ฮกเกี้ยน และ ประดิษฐานไว้ที่นี่	พ.ศ.2397	ป้ายประวัติที่ทำโดยศาลเจ้าเอง ระบุว่าสร้างในปี 咸 丰四年 ซึ่งเทียบได้กับปีพ.ศ.2397 ในศาลเจ้าพบ ป้ายภาษาจีนที่มีจารึกระบุศักราชดังกล่าวด้วย	ป้ายประวัติศาลเจ้าระบุว่า มีการ บูรณะครั้งใหญ่ในปีพ.ศ. 2552 ดังนั้นสภาพปัจจุบันส่วนใหญ่คง เป็นงานของช่างในยุคดังกล่าว

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

สมัยรัชกาลที่ 5

ชื่อศาลเจ้า	สถานที่	กลุ่มจีน	ปีศักราชที่เก่า สุด	หลักฐาน	สภาพปัจจุบัน
1.ศาลเจ้าเจียวเอ็งเบียว	420 ถ.เจริญกรุง เขต บางรัก	ไหหลำ	พ.ศ. 2414	มีจารึกบนแผ่นศิลาหน้าศาลเจ้าระบุปีที่สร้างชัดเจนว่า 源 自同治辛未年始创照应神 ซึ่งเทียบได้กับปี พ.ศ.2414	ยังไม่พบหลักฐานการบูรณะที่ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูป แบบเดิมมากนักแต่มีการขยาย ในส่วนอาคารรอบนอกด้านข้าง
2.ศาลเจ้าอาเนี่ย	386 ซ.อาเนี่ยเก็ง เขตสัมพันธวงศ์	แต้จิ๋ว	พ.ศ. 2417	ป้ายภาษาจีนป้ายหนึ่งมีจารึกศักราชว่า 同治十三年 ซึ่งเทียบได้กับปีพ.ศ.2417	ยังไม่พบหลักฐานการบูรณะที่ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูป แบบเดิมมากนัก
3.ศาลเจ้าตึกดิน	817 ถ.ริมทางรถไฟ แขวงตลาดพลู เขต ธนบุรี	แต้จิ๋ว	พ.ศ. 2419	ป้ายภาษาจีนป้ายหนึ่งมีจารึกศักราชว่า 光绪三年 ซึ่ง เทียบได้กับปีพ.ศ.2419	จากการสัมภาษณ์คนเฝ้าศาล มี การซ่อมแซมค่อนข้างมากจน รูปแบบภายในค่อนข้าง เปลี่ยนไปจากเดิมแล้ว
4.ศาลเจ้ากวางตุ้ง	511 – 515 ถ.เจริญกรุง แขวงบ่อมปราบ เขต บ่อมปราบศัตรูพ่าย	กวางตุ้ง	พ.ศ.2420	ป้ายประวัติของศาลเจ้าซึ่งจัดทำในสมัยปัจจุบัน	อาคารมีซ่อมแซมบ้าง ที่ สร้างใหม่คือซุ้มประตูทางเข้า ทำ ตอนพ.ศ.2546

สมัยรัชกาลที่ 5 (ต่อ)

ชื่อศาลเจ้า	สถานที่	กลุ่มจีน	ปีศักราชที่ เก่าสุด	หลักฐาน	สภาพปัจจุบัน
5.ศาลเจ้ารางบัว	แขวงบางหว้า เขตภาษีเจริญ	ไหหล่า	พ.ศ. 2422	ป้ายภาษาจีนป้ายหนึ่งมีจารึกศักราชว่า 光緒己卯年 (ตัวอักษรตัวที่สาม และสี่ซึ่งเป็นตัวระบุปีค่อนข้างเลือน จึงเป็นการสันนิษฐาน) ซึ่งเทียบได้กับปี พ.ศ.2422	สร้างใหม่โดยพิจารณาจากการใช้โครงสร้างรับน้ำหนักแบบอาคารคอนกรีตในปัจจุบัน และยังพบจารึกภาษาจีนภายในศาล เจ้ากล่าวถึงการสร้างเพิ่มและขยายศาลในช่วงครึ่งแรกพุทธศตวรรษที่ 26
6.ศาลเจ้าแม่ทับทิม	1528 ถ.ทรงวาด แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์	แคะ	พ.ศ.2425	ป้ายภาษาจีนป้ายหนึ่งมีจารึกศักราชว่า 光緒壬午年 ซึ่งเทียบได้กับปี พ.ศ.2425	ยังไม่พบหลักฐานการบูรณะที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเดิมมากนัก
7.ศาลเจ้าไต้ฮง	ถ.ปิ่นเกล้า แขวงตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์	ไหหล่า	พ.ศ. 2431	จะส่งป้ายของศาลเจ้าปิ่นเกล้าจารึกศักราชว่า 光緒己卯年 ซึ่งเทียบได้กับปี พ.ศ. 2431	ยังไม่พบหลักฐานการบูรณะที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเดิมมากนัก
8.ศาลเจ้ากวนอิมเก็งหรืออาน้อยเก็ง	29 ถ.พาดสาย แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์	แต้จิ๋ว	พ.ศ. 2431	ป้ายภาษาจีนป้ายหนึ่งมีจารึกศักราชว่า 光緒戊子年 ซึ่งเทียบได้กับปี พ.ศ.2431	ยังไม่พบหลักฐานการบูรณะที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเดิมมากนัก
9. ศาลเจ้าเลี้ยงเบ็ด	570/1 ถ.เจริญกรุง แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์	แต้จิ๋ว	พ.ศ.2431	ข้อมูลจากอาจารย์จิตรา กอนันทเกียรติ ⁶	ศาลเจ้ามีการบูรณะที่ผนังด้านนอกโดยมีการปิดกระเบื้องแผ่น

⁶จิตรา กอนันทเกียรติ, 200 ศาลเจ้า อายุเกินร้อยปีทั่วไทย, (กรุงเทพฯ: บริษัทสันติศิริจำกัด, 2555), หน้า 73.

สมัยรัชกาลที่ 5 (ต่อ)

ชื่อศาลเจ้า	สถานที่	กลุ่มจีน	ปีศักราชที่ เก่าสุด	หลักฐาน	สภาพปัจจุบัน
10. โรงเจบุญสมมาคม	60 ถ.ราชวงศ์ แขวง จักรวรรดิ เขตสัม พันธวงศ์	แต้จิ๋ว	พ.ศ. 2441	ป้ายภาษาจีนป้ายหนึ่งมีจารึกศักราชและจารึกบนงาน จิตรกรรมที่ผนังด้านหน้าว่า 光緒戊戌年 ซึ่งเทียบได้กับ ปี พ.ศ.2441	ยังไม่พบหลักฐานการบูรณะ ที่ ส่งผล ให้ เกิด การ เปลี่ยนแปลงรูปแบบเดิม มากนัก
11. ศาลเจ้าแม่ทับทิม	ถ.จักรเพชร เขต พระนคร	แต้จิ๋ว (พิจารณาจากป้าย จารึกภายในโดยพบแต่ เพียงผู้บริจาคจากเมืองทาง แถบของชาวจีนที่พูดภาษา แต้จิ๋ว	พ.ศ. 2443	จากบันทึกของจิตรภา ก่อนนทเกียรติ	แต่เดิมเป็นอาคารที่สร้างขึ้น แบบง่ายๆ แต่หลังจาก สงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการ รวมทุนกันสร้างมีปี พ.ศ. 2495
12. ศาลเจ้าแม่ทับทิม	90 (7) แขวงป้อมปราบ เขตป้อมปราบ	ไหหลำ	พ.ศ. 2442	จะลงภายในศาลเจ้ามาจากจารึกบนศักราชว่า 光緒 癸巳 (ตรงกับขจรทั้งปีสามและสี่ซึ่งเป็นดวงปีคชมาศเดือน จึงเป็นการสันนิษฐาน)ซึ่งเทียบได้กับปีพ.ศ.2442	สร้างใหม่ (จากการ ตั้งงบประมาณดูแลศาลเจ้า และสภาพปัจจุบันที่ต่างจาก ภาพถ่ายเก่าโดยสิ้นเชิง)
13. ศาลเจ้าหลี่ตี้เบี่ยว	494 ถ.พลับพลาชัย แขวงป้อมปราบศัตรู พ่าย เขตป้อมปราบ ศัตรูพ่าย	แคะ	พ.ศ. 2445 ⁷		สร้างใหม่ตอนปี 2532 เพราะ ไฟไหม้ และเสร็จปี 2535 ⁸

⁷เมธาวิโรจน์เสนา, “ศาลเจ้าจีน ศรัทธากับการรักษาโรค กรณีศึกษาศาลเจ้าหลี่ตี้เบี่ยว เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร,” รายงานการศึกษาเฉพาะบุคคล, หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต, ภาควิชามานุษยวิทยา, คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2549, หน้า 34.

⁸เรื่องเดียวกัน.

ชื่อศาลเจ้า	สถานที่	กลุ่มจีน	ปีศักราชที่ เก่าสุด	หลักฐาน	สภาพปัจจุบัน
14.ศาลเจ้าฮกเลี่ยนเก็ง	ถ.อภัยราชบำรุง แขวง ตลาดน้อย เขตสัม พันธวงศ์	ฮกเกี้ยน	พ.ศ.2446	ป้ายภาษาจีนป้ายหนึ่งมีจารึกศักราชว่า 光绪癸卯年 ซึ่ง เทียบได้กับปีพ.ศ.2446	ป้ายประวัติศาลเจ้าระบุว่า ชำรุดมากจนปี พ.ศ. 2550 มีการซ่อมศาลเจ้าใหม่
15.ศาลเจ้าไต้ฮงกง	326 ถ.เจ้าคำรบ แขวงบ่อมปราบศัตรู พ่าย เขตบ่อมปราบ ศัตรูพ่าย	แต้จิ๋ว	พ.ศ.2453	ในหนังสือประวัติศาลเจ้าจัดทำโดยตัวนวนลี เติ้ง กล่าวถึงศาลเจ้านี้มีมาตั้งแต่พ.ศ. 2440 แต่เริ่มมาสร้างตรง ปัจจุบันเมื่อพ.ศ. 2453 โดยพระอนุวัตราชนิยม (ยี่ก่อง) ⁹	ศาลาด้านหน้าสร้างใหม่ รวมไปถึงลานภายในมีการ ปิดหลังคาถ้ำผ่นซึ่งทำที่หลัง แต่ชุดอาคารหลักน่าจะคง สภาพในคราวแรกสร้าง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

⁹ ตัวนวนลี เติ้ง (เขียน), บุญยิ่ง ไร่สุขศิริ (แปล), ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย, หน้า 74 - 75.